

LÍTOST A OŽIVENÍ

Materiál pro přípravu pobožností
k připomenutí událostí 100 let
od začátku první světové války

První světová válka

28. července 1914 vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Srbsku. Odstartovalo tak konflikt, který trval 4 roky, zasáhl Evropu, Afriku a Asii, ale bojovalo se i na moři u Austrálie či Jižní Ameriky. Vyžádal si deset milionů obětí, z toho **150 000 občanů naší země**. Přesná čísla však neexistují. Zraněných bylo zřejmě víc než dvacet milionů. V naší zemi není snad jediná obec, kde by nestál pomník s připomínkou obětí. Dodnes povědomí o této hrůzné válce zůstává zastřené. Během posledních sta let nebyla většinou politická vůle události první světové války připomínat v celé šíři pravdy.

Alarmující skutečnosti, které neslavné bolestné výročí připomíná, jsou podnětem k zastavení. Jako společenství věřících vnímáme nejen děsivost položených životů, hluboké politické i hospodářské dopady na naši zemi i svět, ale i stopu duchovního zla, které s jistotou zasáhlo mnoho míst Evropy i celého světa, včetně naší země. Proto chceme vybídnout jak křesťany, tak i ostatní občany naší země, abychom společně prosili za naše předky, naše rodiny.

Zveme k modlitbě a klademe při tom důraz na rozměr pokání za zničení obyčejných lidských životů. Chceme prosit za spásu těch, kteří padli, a odpuštění viny všem, kteří nesou podíl na tomto hrozivém krveprolití, stejně tak jako nemalé důsledky ztráty blízkých, které zasáhly snad do všech rodin v naší zemi. Chceme také prosit za mír, za odvahu a vůli k míru a ochranu před novými válečnými ohroženími.

V našem materiálu nabídneme několik možností, jak připravit modlitbu či pobožnost v rámci vlastní obce či farnosti.

Z do války nasazených vojáků se asi pětina nikdy nevrátila domů, mnozí přijeli s doživotním zraněním. Tato fakta je třeba zařadit do celkového výsledku války, v níž padlo deset milionů lidí, rozpadly se hranice států, ale stejně tak hluboce utrpěla důvěra k vládcům a řada lidí propadla v hlubokou krizi víry v dobrého Boha. Tato osobní krize víry a důvěry mnoha obyčejných lidí nese své ovoce dodnes.

Co dělat?

Nejen vlastní výročí začátku první světové války, ale také podivné zamlčování skutečností po ní, jsou zásadním důvodem, proč pozvat naši zemi k modlitbě za smíření zla, za spásu padlých a za mír pro naši i budoucí generace.

Iniciátory takového „pozvání“ mohou být kněží a farníci našich farností. Stačí oslovit obec či město, aby uspořádaly u památníku padlých nebo v kostele či na jiném vhodném místě společné připomenutí událostí války. Datum vypuknutí války bylo 28. července 1914, připomenout lze však stejně dobře i na podzim nebo 2. listopadu. Lze požádat místní dobrovolné hasiče, aby položili věnec k památníku, lze pomníky opravit či alespoň vyzdobit. Na některých místech dodnes existují spolky pečující o tyto památníky a lze s nimi navázat spolupráci. Jistě lze oslovit lidi, kteří mají alespoň vzpomínku na tatínky vracející se z války, ukázat dobové fotografie či tehdejší články z místních novin uložené v místním či okresním archivu. Ze zkušenosti víme, jak rádi místní archiváři pomohou. Nezapomeňme na školy, které často rády pomohou s přípravou i průběhem této piety.

Nenechme se odradit zjednodušujícími tvrzeními, která spojují katolickou víru či církev s důsledky války či jednáním rakouské monarchie. Na vyhlášení války reagoval papež svatý Pius X. listem císaři Františku Josefovi s prosbou a naléháním, aby odvolal tento krok a zachoval mír¹. Tento dopis nebyl náčelníkem generálního štábu nikdy císaři doručen. Většina evropských účastníků bojů na obou stranách zákopů byli křesťané. Mnozí z nich nasadili hrdinským způsobem životy opírajíce se o víru. Nemálo hrdinů bylo i v řadách vojenských kaplanů, kteří beze zbraně byli v prvních liniích a nasazovali své životy pro útěchu a poslední pomoc umírajícím, raněným a zdrčeným. I tito lidé si zaslouží vzpomínku a úctu.

Není náhodou, že padesát let od vypuknutí první světové války se v srdci katolické církve odehrává koncil, na jehož začátku blahoslavený papež Jan XXIII. mluví o svobodě, kterou konečně církev zakouší, protože v mi-

nulosti do církevního života zasahovaly světské autority². Tento koncil se zásadně distancuje od zla válek a vyslovuje zásadní odsouzení³.

Pozvěme naše představitele obcí a měst, všechny, kteří vnímají hodnotu skutečného míru. Nenechme minout toto smutné výročí bez povšimnutí. Nejde o oslavy, ale především o padlé a utrpení jejich rodin, jedná se o události s duchovním přesahem, které mnohde čekají na smíření už sto let.

¹ Srov. http://cs.wikipedia.org/wiki/Pius_X.#Smrt_a_poh.C5.99eb

² Srov. Proslov papeže Jana XXIII. u příležitosti slavnostního zahájení koncilu, čl. 43*–44*, viz II. vatikánský koncil očima Jana XXIII. a Pavla VI., Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2013, str. 59

³ *Gaudium et spes*, čl. 79

Velká válka 1914–1918 a západní civilizace

Doc. PhDr. Tomáš Petráček Ph.D., Th.D.

Než hrůzy válečných masakrů druhé světové války zastínily události let 1914–1918, označovali lidé tento konflikt pojmem velká válka, případně světová válka. A to zcela právem, protože šlo o událost v mnoha směrech zásadnější než druhá světová válka, která tak spíše představuje dovršení procesů započatých a rozpoutaných válkou první. Řada historiků a myslitelů mluví vlastně o jedné válce ve dvou dějstvích, které dělí pouze přestávka dvaceti let, i tak plná dalších konfliktů, násilí a zbrojení. Pro pochopení dějin západní civilizace a pro porozumění současné situaci Evropy a světa představuje první světová válka klíčový problém a událost. Patří mezi paradigmatické změny evropských dějin, které navždy změnily jejich tvář. Není náhodou, že historici pracují s konceptem dlouhého 19. století, které začíná rokem 1789 a končí lety 1914/1918, ale měli bychom se vyhnout ahistorickému determinismu, jako by první světová válka byla nevyhnutelným následkem vývoje moderní západní společnosti či – jak říkali marxisté – nutným a „logickým“ vyvrcholením soupeření imperialistických mocností. Oč malichernější a lehkovážnější byly motivy mocenských elit jednotlivých států ke vstupu do války, o to krutější a nelidštější byl její průběh a o to dalekosáhlejší byly její dopady na evropskou společnost a celý svět.

Náš text není a nemůže být vyčerpávajícím pojednáním o první světové válce, ani nelze být i jen zmínit všechny aspekty a problémy, které s ní souvisí. Na následujících řádcích nabízíme čtenářům stručnou reflexi této zásadní události evropských dějin jako poctu těm, kteří zaplatili svým životem. Vždyť na každé české návsi a v každém městečku najdeme památník s dlouhým seznamem jmen mužů, jejichž těla byla rozdrcena kanóny a bodáky nepřátel. V mnoha směrech jsme ale obětí první světové války my všichni, neboť právě ona nasměrovala politický a společenský vývoj směrem k rozkvětu totalitních ideologií a poznamenala dalekosáhle životy dalších generací. Jen díky géniu a schopnostem křesťanskodemokratických západoevropských státníků, jako byli De Gasperi, Adenauer, de Gaulle a Schuman, se podařilo přetrnout řetězec nenávisti, odplaty a státního naci-

onalismu. Nicméně jejich rezidua a pokušení zůstávají. I proto se má cenu zamýšlet nad příčinami, průběhem a důsledky první světové války. Na prvním místě nás tedy zajímá role první světové války v dějinách Západu a její dopady na osud západního křesťanství.

Evropa a svět na prahu roku 1914

Situaci na přelomu 19. a 20. století můžeme v mnoha směrech označit za vrchol civilizačního vývoje Západu. Evropa je zdaleka nejvyvinutějším kontinentem světa, který přímo pomocí kolonií či nepřímo pomocí ekonomických nástrojů kontroluje prakticky celý svět vyjma nastupujících velmocí, jako jsou Japonsko, Spojené státy a ovšem Rusko, které je nicméně součástí evropské politiky. Její kulturní, civilizační, technologická, ekonomická a vojenská dominance je nesporná a evropské země jsou vzorem modernizace pro elity třetího světa, které do Evropy jezdí pro vzdělání a inspiraci. To vše je založeno na celé řadě faktorů, z nichž na prvním místě dominuje schopnost inovovat, adaptovat, experimentovat a vynalézat, která na 19. století fascinuje snad nejvíce.

Evropská civilizace v dlouhém 19. století prošla několika radikálními proměnami. První je demografická revoluce, která zdvojnásobí počet Evropanů a stimuluje další proměny v podobě průmyslové revoluce a ovšem masivního stěhování do měst. V dosud agrární společnosti na konci století už tvoří v řadě zemí obyvatelstvo měst celou polovinu populace, samozřejmě s obrovským dopadem na změnu mentality, každodennosti, styl obživy, prožívání života. S tím souvisí rozvoj technologických inovací – parní stroje, chemický průmysl, používání elektřiny, film, fotografie, rozhlas, rozvoj komunikačních technologií telefonu a telegrafu. Přebytky populace nicméně musejí odcházet mimo Evropu, do zemí Jižní a Severní Ameriky, ale také do evropských kolonií.

Stínem prudkého rozvoje byl vznik sociální otázky, hlavně osudů továrního dělnictva, které – vytrženo ze svých původních vazeb – trpělo v nelidských podmínkách, než jejich profesní (odborné a spolky) a politické organizace (sociálně demokratické a křesťanskosociální strany) prosadily změnu a než stát začal vytvářet pracovní a sociální zákonodárství. Dále

jím byl vznik a nárůst moderního nacionalismu s mytickým jazykovým a biologickým pojetím národa jako osudové jednotky nadřazené jedinci i ostatním kolektivním identitám, vznik sjednocených národních států a ideologie pokroku vědy a racionality, které vyřeší všechny lidské problémy. To vše vytvářelo napětí, které se projevilo právě první světovou válkou. Kult pokroku, národa nebo dělnické třídy patří k mnoha „náhradním náboženstvím“, která nastupovala na místo původního tradičního křesťanství a vyžadovala si věrnost a oddanost původně vlastní právě jenom náboženství, vlasti a rodině.

Rozvoj konceptu občanských a politických práv, například rovné a obecné volební právo, které se začíná prosazovat i pro ženy, odkazuje na naplnění křesťanských principů rovnosti a odpovídalo erasmíanským snům humanistů 16. století o schopnosti člověka a společnosti pomocí výchovy, vzdělání a osvěty vytvořit humánnější a spravedlivější společnost. Na druhou stranu neustále narůstající dynamika vývoje řadu lidí děsila, mnozí se obávali, že nestačí tempu doby, objevují se u nich časté neurózy a hysterie. Evropský úspěch vedl k europocentrismu, k pocitu nadřazenosti, a to včetně „vědecky dokazovaného“ rasismu. Břímě a úděl bílého muže měly spočívat v tom, přinést světlo rozumu do temných koutů nejen světa, ale i všude tam v Evropě, kde ještě vládne například náboženská víra. Součástí této mentality je nejen tehdy vzniklý rasový, biologický a opět „vědecky“ zdůvodněný antisemitismus, ale i netolerantní sekularistické a liberální proudy, stejně jako různé alternativní myšlenkové proudy nihilistů, anarchistů, komunistů, kteří všichni pokládají náboženství za přežitek.

Hlavně katolíci jsou vnímáni jako občané druhé kategorie, zvláště po vyhlášení dogmat o papežském primátu a neomylnosti, kdy bylo snadné je prezentovat jako státně nespolehlivé obyvatelstvo, neboť jejich primární oddanost platí církvi a papeži. Ve většině zemí se vede otevřený či skrytý kulturní boj (Kulturkampf), který vytlačuje náboženství z mnoha sfér společenského života, ačkoliv formálně si například v Rakousku-Uhersku podrží část svých privilegií. V procesu masivní sekularizace hlavně městských vrstev (na venkově se tradiční náboženské formy drží déle) katolická církev zaujímá postavení obležené pevnosti a kritizuje moderní trendy, zatímco protestantské církve se snaží agilně přizpůsobit trendům, aniž by

jedna či druhá tradice byla schopna zpomalit propad počtů věřících a svůj stále menší vliv na utváření moderní společnosti.

Západní civilizaci dominují vzdělaní dospělí bílí heterosexuální muži, zvláště ti zámožní, kteří kontrolují a vedou všechny ostatní skupiny ve společnosti i světě. Přes všechna rizika a limity trvá v celém dlouhém 19. století dynamický rozvoj společnosti, která prokazuje vysokou míru kreativity, inovativnosti, adaptability, prosazuje se rychlá modernizace rozsáhlých teritorií Evropy. Různé krizové prvky sice hrozily výbuchem, ale byly zvladatelné. Stát i společnosti řídily odpovědné a silné elity, hodnotový rámec byl pružný a vyvíjel se a byl stále založen na tradičních hodnotách individuální svobody a odpovědnosti. Se všemi svými limity se nejen v knize Stefana Zweiga *Svět včerejška* jeví doba před první světovou válkou jako idylka, která se již nikdy nevrátí.

Velká válka

Po vypuknutí velké války se ale ukázala slabost a křehkost evropské civilizace a byly to právě evropské elity, které v lehkovážném a nezodpovědném rozpoutání války selhaly. Jistě můžeme uvést polehčující okolnost, že válečné konflikty na přelomu století byly poměrně krátké a poslední velké bitvy se odehrály v letech 1866 a 1870. Nebylo těžké podcenit dosah technologických inovací, které udělaly z válčení masakr s průmyslovou efektivitou. Je dnes absurdní sledovat, jak nejen vůdci, ale i miliony mladých mužů šly do války s nadšením a s předpokladem, že bude krátká a že se brzy vrátí pokryti válečnou slávou. Jakoby opojení kombinací vlastenectví, šovinistického nacionalismu, ale i absurdními darwinistickými koncepty, že právě válka očistí národ a přežijí ti nejlepší a nejzdatnější, obětovaly země miliony svých nejzdravějších a nejsilnějších mladých mužů. Budoucí důstojníci velké války na obou stranách vyrostli na četbě antických řeckých a římských klasiků a šli se proslavit, prokázat své schopnosti, ověřit si svou odvahu. Hlavní důvod je hybris, pýcha a nadutost elit, které toho dokázaly tolik, ale jako by jim chyběl ještě nějaký „pořádný adrenalin“ či zásadní a nevymazatelný zápis do učebnic dějepisu.

Mezi historiky probíhá zřejmě natrvalo nezodpověditelný spor o to, kdo světovou válku rozpoutal. Po válce bylo za viníky prohlášeno Německo

a Rakousko-Uhersko, ale mluví se i o obavách Německa z obklíčení sílícím Ruskem a revanšistickou Francií, která chtěla zpět Alsasko a Lotrinsko, či o ambicích Anglie. To však dnes již asi není tak důležité. Jisté je, že zavražděním následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este v Sarajevu se daly do pohybu události, které posléze vedly k rozpoutání světové války. V ní stručně řečeno bojují centrální mocnosti – Německo a Rakousko-Uhersko, ke kterým se připojí Bulharsko a Turecko – proti trojdohodě tvořené Francií, Anglií a jejich koloniemi a Ruskem, k nimž se později připojí Spojené státy a, původně spojenec centrálních mocností, Itálie. Mechanismus započal vyhlášením války Srbsku ze strany Rakouska-Uherska na základě nesplněných, ovšem spíše nesplnitelných podmínek ultimáta. Pak už dle svých závazků vstupovaly do války jednotlivé státy. Právě o otázkách zahájení války, zda bylo nezbytné následovat své spojence a kdo kdy mohl reagovat jinak, se vedou spory mezi historiky, ale podstatný je výsledek, který znamenal, že se prakticky celá Evropa ocitla ve válečném konfliktu, otevřely se fronty na západě, východě i později na jihu v Itálii a Rumunsku a válčilo se rovněž na Blízkém východě. Všechny strany pokládaly svoje motivy za legitimní pro vyhlášení spravedlivé války a válečná propaganda delegitimizující důvody nepřítele se rozjela na plné obrátky.

Hned na začátku, 28. července 1914, přišel rakouský ambasador informovat papeže Pia X. o vyhlášení války Srbsku. Během audience se obrátí na papeže s prosbou, aby požehnal císařsko-královské armádě. Pius X. odpoví slovy: „Vyřídte císaři, že nemohu požehnat ani válce ani těm, kdo po ní touží. Já žehnám pouze míru.“ Když velvyslanec požadoval alespoň osobní požehnání pro císaře Františka Josefa, papež odvětil: „Mohu se pouze modlit za to, aby mu Bůh odpustil. Císař může být rád, že se nedočká od vikáře Krista prokletí.“ Vatikánská diplomacie se snažila odvrátit válku až do 4. srpna 1914, kdy do ní vstoupila Anglie. Existují svědectví, že Pius X., který krátce poté umírá, napsal osobní dopis císaři Františku Josefovi s naléhavou prosbou, aby se nepouštěl do války. V římských ani ve vídeňských archivech se však nedochoval. Ze strany Svatého stolce pak průběžně a opakovaně následují apely na všechny válečné strany k ukončení bojů, ale zcela marně.

Nemůžeme se vyhnout otázce, která se často objevuje jako výtku církvi, totiž jak to bylo se žehnáním zbraní. I tady často dochází k ahistorické-

mu posuzování a křivdám. Pro člověka 19. století je válka součástí života, velmoci vedou válečné konflikty, dochází k bojům v koloniích, ale také k revolucím a revoltám, jako byla Pařížská komuna uvnitř Evropy. Válečný konflikt před hrůzami první a druhé světové války není vnímán jako nelidské zlo, kterému se lidé a státy musejí jako morální povinnost za každou cenu vyhnout, ale jako „pokračování politiky jinými prostředky“, jako legitimní a morálně zdůvodnitelné prosazování či hájení vlastních státních zájmů a je povinností občana státu obětovat svůj život své vlasti a národu. Pokud se tedy církve všech vyznání modlí za své vojáky, za jejich životy a za úspěch v jejich boji, identifikují se se svým národem a chápou motivy jako legitimní. I v případě žehnání zbraní jde o žehnání „nástrojů“, které mají sloužit obraně vlasti a národa, a na prvním místě ochranné žehnání vojákům, kteří je budou obsluhovat. Pokud křesťanské církve a jejich elity selhaly, bylo to nedostatkem prozíravosti, že moderní válka bude mít jiné dimenze. To ale nevěděl nikdo. Určitě mohly uvnitř jednotlivých států více tlumit nacionalistické vášně a více volat po míru a smíření. Ve vypjaté atmosféře šovinistického štvání na všech stranách by ale podobné snahy vyzněly jako další doklad křesťanské „nespolehlivosti“ a měkkosti, pokud jde o vztah ke svému národu a státu a hájení jeho zájmů.

Možnosti Svatého stolce byly omezené, protože Itálie, která vstoupila do války, měla ze strachu z řešení tzv. římské otázky po okupaci torza církevního státu roku 1870 podmínku, aby byl papež zcela vyloučen z jakýchkoliv mírových jednání. Přesto nový papež Benedikt XV. nehodlal přihlížet válečným hrůzám nečinně a poté, co mírové apely nenalezly sluchu, připravil vlastní komplexní mírový plán k 1. srpnu 1917, který by ukončil válku a umožnil všem stranám uchovat si svou tvář. Spočíval ale v návratu k situaci před válkou a řadu požadavků, například české zájmy formulované exilem, nezohledňoval. Obsahoval i řadu principů, jak zabránit budoucím válkám, například povinnost odvolání k mezinárodní arbitráži v případě sporů. Podle řady historiků se jednalo o jediný mírový plán s reálnou nadějí na úspěch. Všichni už ale do války investovali příliš mnoho a vytrpěli příliš na to, aby se smířili s kompromisem. Při národním shromáždění v Paříži odpověděl jménem národa slavný dominikánský teolog Sertillanges: „Svatý otče, ani na okamžik nemůžeme

přijmout váš mírový návrh. Naši nepřátelé zůstávají silní a vaše výtky jim učiněné nezměnily jejich nekřesťanské (bezbožné) jednání. Zvítězíme nad nimi!”

Možná paradoxně věnujeme v našem textu nejmenší prostor samotné válce, protože průběh válečných událostí je snadno dohledatelný a dobře známý. Výrok otce Sertillangese dobře ilustruje jednu z charakteristik velké války, již je systematická dehumanizace nepřítele a dehumanizace válečného konfliktu, jehož pravidla se po staletí vytvářela a která, jakkoliv se v dějinách porušovala, nastavovala určitá kritéria chránící vojáky i civilisty. To se začíná měnit. Od začátku dochází k nedodržování dohod a zvyků, když Německo přepadne neutrální Belгии, páchá násilí na kulturních a uměleckých památkách, vede se bezohledná propagandistická válka založená na rozdmýchávání nacionálních vášní pomocí tradičních i nově budovaných stereotypů a předsudků.

Kvůli zavedení všeobecné branné povinnosti pro všechny muže v 19. století a díky moderním prostředkům mobilizace pomocí železnice a telegramů je možné povolat a poslat do války milionové armády, masy nikdy předtím nevidané. Celkem bylo mobilizováno přes 60 000 000 mužů. Ještě závažnější je německý koncept totální války, který se objeví ve chvíli, kdy selže prvotní očekávání rychlé vítězné války. Jde opět o nový prvek, kdy je pro dosažení vítězství možné a oprávněné použít všech prostředků. Hlavně to ale znamená konec rozlišování mezi civilisty a vojáky – všichni státní příslušníci nepřítele se stávají legitimním cílem vojenských akcí, což zdůvodnilo potopení lodi Lusitanie, jež oficiálně přivedlo Spojené státy do války, ale vedlo to rovněž i k německému vyhlášení ponorkové války či později k bombardování, byť se tyto tendence zcela naplnily až během druhé světové války.

Vysokou míru utrpení vojáků způsobily technologické inovace jako letadla, vzducholodě, objeví se tanky, bojištím zákopové války vévodí granáty a hlavně kulomety, které masakrují tisíce vojáků v nesmyslných šarvátkách o desítky metrů bojiště mezi zákopy soupeřících stran. K tomu přistupují chemické zbraně, použití bojových plynů jako Yperit, objeví se fenomén ostnatého drátu, miny, nástrahy, zajatci jsou umísťováni do táborů, které

se už někdy blíží svými podmínkami a úmrtností budoucím táborům koncentračním.

Neúcta vojenských a politických elit k lidskému životu poté, co ve všech státech, hlavně v Německu a Rakousku-Uhersku, převzali vedení váleční jestřábi, vyšla naplno najevo při slavné bitvě o Verdun v roce 1916. Německá generalita přijala tezi, že je třeba Francii lidsky vykrvácet a spolehnout se na to, že Německo má více branců a vojáků. Vrhli tak do ofenzívy statisíce vojáků s vědomím, že je posílají na jistou smrt, a s cílem, že stejně velké utrpené ztráty populačně slabší Francie neustojí. Zrůdná myšlenka prozrazující naprostý nezájem o osudy a životy statisíců jejich vojáků, kteří měli tuto „strategii“ realizovat.

Jak válka pokračovala, množily se případy odmítání boje, dezerce, povstání vojáků i celých jednotek, kterému předcházela krutá sociální disciplinace mužstva, přísné fyzické tresty, ale rovněž střílení a věšení vojáků, kteří odmítli vykonat rozkazy nebo se pokusili dezertovat. Ve velké rozsahu bylo zasaženo i vnitrozemí bojujících států, kde se konaly hladové bouře, demonstrace či stávky, opět s velkou krutostí potlačované. Aby neštěstí nebylo málo, přišla na jaře 1918 epidemie španělské chřipky, která dle odhadů ztrojnásobila počet obětí – zatímco válečné události a jejich dopady stály životy 10 milionů obyvatel, pandemie chřipky v letech 1918–1920 přinesla dalších 20 milionů.

Válka neskončila kvůli drtivému vojenskému vítězství na bitevním poli, ale vyčerpáním válčících stran. Zvítězily velmoci, které mohly mobilizovat díky svým koloniím větší zdroje a kterým důležitým způsobem pomohlo otevření nové fronty v Itálii a Řecku a peníze a vojáci Spojených států. V době uzavření míru jsou německé jednotky stále na území Francie a Belgie, Německo a Rakousko-Uhersko nebyly v pravém slova smyslu vojensky poraženy. Přesto se s nimi naložilo v mírových jednáních způsobem, který zanechal hodně hořkosti a otevřel cestu revanšistickému snění a náladám. Objeví se mýtus o dýce politiků, kteří podrazili válečné úsilí německé armády, jež přes všechny hrůzy vyšla z války s velkou prestiží a generálové Hindenburg a Ludendorff platili za celebrity své doby, stejně jako jejich francouzští (Foch) či angličtí (Kitchener) kolegové. Mír 11. listopadu 1918

znamenal velkou úlevu, ale škody, které Západ vytrpěl, se teprve začaly ukazovat.

Dopady Velké války

Důsledkem byla neúcta k lidskému životu obecně a nenávisť ke společnosti a jejím hodnotám, která tohle dovolí a připustí. Všechny velké evropské národy utrpěly ztráty na životech v řádu milionů, které v nich zanechaly hluboké rány a vysvětlují neochotu Francie a Anglie vstoupit po dvaceti letech do nového konfliktu, nemluvě o trvale podlomeném demografickém růstu. Miliony mladých mužů budou prostě Evropě chybět. Ale i ti, kteří válku přežili a vrátili se, byli často fyzicky, duchovně a morálně oslabeni, zranění a dokonce zmrzačení. Evropa obětovala nesmyslné válce celou jednu generaci. V žádném případě se nenaplnilo Nietzscheho „co tě nezabije, to tě posílí“. V případě Evropy a první světové války platí spíše „co tě nezabije, to tě zmrzačí“.

Právě tato zmrzačená, ztracená generace si odnese nedůvěru ke společnosti a je otevřená alternativním proudům a elitám, které slibují, že na rozdíl od hodnot liberálně kapitalistické společnosti neselžou. Ještě během války dojde k bolševické revoluci v Rusku – německá tajná služba, aby oslabil trojdohodu a vyřadila Rusko z válečného úsilí, zajistí přepravu Vladimíra Iljiče Lenina, který nastolí krutý, barbarský, utopický bolševický režim, jenž zničí slibné reformní náběhy carského Ruska, uvrhne zemi do několikaleté občanské války a stane se hrozbou pro velkou část Evropy, kterou pak po druhé světové válce získá do své sféry vlivu. Rovněž komunistické strany, které se po první světové válce rozšířily po téměř celé Evropě, jednají jako agentura Sovětského svazu a slouží jeho ideologickým a mocenským zájmům.

Hned po ukončení války se pokusí levicové síly hlavně komunistického ražení, ale najdeme tam i různé další anarchistické a levicové uskupení, o převraty v celé řadě zemí – v Německu, Maďarsku, na Slovensku, čemuž napomáhá rozpad a rozklad původních státních útvarů: Ruska, Německa, Rakousko-Uherska. Vzniknou nové národní státy, které jsou nestabilní, mají zranitelné a nejisté hranice a v jejich rámci nespokojené národnostní

menšiny. Na jedné straně pozorujeme rozvoj demokratického hnutí jako v Německu, Československu a jinde, na straně druhé narůstá pokušení totalitních režimů, které mají podobu hnutí nacistických a fašistických. Proti nebezpečí komunismu se státy brání pomocí autoritářských režimů a oporu vidí právě ve fašismu a nacismu. Vypuknutí hospodářské krize po roce 1929 a neschopnost demokratických sil se s ní vyrovnat překlopí jazýček vah právě ve prospěch totalitních a autoritářských režimů.

Nejvíce ohrožené jsou státy, které poškodila mírová dohoda, tedy na prvním místě Německo. To ztratí Alsasko-Lotrinsko, je označeno za viníka války a musí platit obrovské reparace za válečné škody vítězným státům. Přesto Němci nepřijali myšlenku, že byli fakticky vojensky poraženi, a zanechalo to v nich touhu po odvetě. Po pádu císařství je republikánská demokracie slabá, málo atraktivní a příliš náročná, a tak ve chvíli nástupu hospodářské krize třicátých let podléhá tento nejvdělanější národ Evropy primitivnímu a vulgárnímu ideologovi a jeho hnutí, což je podivnost, kterou bez zkušenosti první světové války nevysvětlíme. Stejně zranění jsou Maďari, kterým se rozpadnou jejich Uhry a polovina maďarsky mluvící populace se ocitne na území Československa, Rumunska, Rakouska a Jugoslávie.

Již jsme zmínili, jak ničující dopad na rozkolísání hodnotového a etického řádu západní společnosti měla praxe zákopové války ve spojení s technologickou revolucí a konceptem totální války, v níž se již nerozlišují prostředky vedení války, a vše je podřízeno pouze efektivitě vedoucí k vítězství. Přestává se rozlišovat mezi vojákem a civilistou, mezi frontou a týlem, objeví se útoky na vyložené civilní cíle. Tradice kultivace válčení, kterou západní společnost prošla od 11. do 20. století a která, jakkoliv často porušovaná, omezovala nelidskost války a usilovala o ochranu života civilistů i samotných vojáků, se vrací k primitivním pudovým instinktům genocidního boje.

Součástí těchto proměn, opět dovršených až o dvacet let později, je dehumanizace nepřítelů, nástup nelítostné propagandy dovnitř vlastní populace i navenek, nástup jazyka a myšlení, které prozrazují civilizační pád Evropy. Jak působivý je kontrast mezi vysokou kulturou a civilizovaností, které Západ dosáhl právě v dlouhém 19. století, s neuvěřitelným barbarstvím

války, jehož efektivitě slouží lidský génus a kreativita! Můžete namítnout, že podobnou míru nelidskosti lze pozorovat již v životě továrních dělníků v prvních fázích industrializace. Ale právě přelom 19. a 20. století je dobou, kdy se podařilo mnohé v této sféře napravit a i v jiných sférách se věci měnily k lepšímu. Právě proto je první světová válka šokem z objevení divokého zvířete, které dřímá v lidské společnosti a v jedinci a probudí se, pokud se poddají svým primordiálním instinktům a rezignují na lidství, kulturu a sounáležitost.

Všechny státy v Evropě zažily obrovský nárůst vlivu státu na společnost a ekonomiku. V rámci totální války se vše podřizuje jedinému cíli, kterým je vítězství. Po válce se již věci nevrací do původních mnohem svobodnějších poměrů, byť samozřejmě znárodnovací akce během druhé světové války a hlavně po ní situaci ještě výrazně posunou. Role státu v životě společnosti a jedince nejen v ekonomice, ale obecně, výrazně naroste, stejně jako byrokratický aparát státu, do něhož nastoupí nové elity – v řadě věcí efektivnější a méně opotřebované, ale také dravější, mocichtivější, majetkově méně satureované a otevřené dalším politickým, mocenským a společenským přeměnám. Znamená to také konec role evropských států jako věřitelů světa, dochází naopak k dramatickému zadlužení, a znamená to nástup nových velmocí, jako jsou Spojené státy, Japonsko. Rovněž prestiž koloniálních velmocí, které by bez pomoci vojáků z kolonií nedokázaly „nakrmit“ německé kanóny, utrpí první trhliny.

Na závěr zmiňme české a církevní aspekty dopadů první světové války. Obyvatelé české země obojího jazyka, tedy Češi i čeští Němci, přinesli válce svoji daň krve a utrpení jako jiné evropské národy. Stačí na návších českých vesnic najít příslušnou pamětní desku, abychom zjistili, jak velice válka zasáhla každou českou obec, kolika rodin se dotkl parát smrti, nemluvě a tom, kolik lidí zemřelo v důsledku španělské chřipky či na následky válečného strádání, podvýživy a dalších nemocí. V řadách rakousko-uherské armády statečně bojovaly statisíce obyvatel českých zemí a padlo přes 138 000 mužů. Jejich vojenské výkony byly přitom očerněny válečnou propagandou militantních rakouských proněmeckých kruhů, které Čechy líčily jako státně nespolehlivé obyvatelstvo a notorické zrádce, kteří přebíhají k ruskému nepříteli bez boje a rádi. Ve skutečnosti bojovali za svoji

rakouskou vlast na všech frontách – v Rusku, Itálii či Srbsku – statečně a spolehlivě.

Jejich roli ovšem v nadšení nad vznikem první Československé republiky překryl přínos československých legií, armád, které zformovala Masarykova zahraniční akce v Rusku, Itálii či Francii, a to zdaleka ne jen z československých dezertérů z rakouské armády. Mluvit o jejich hrdinství a vojenských výkonech, které jsou nesporné a fascinující, viz například sibiřskou anabázi československých legií, zapadalo mnohem lépe do ideologické stavby nově vzniklého státu, ačkoliv velikostí i počtem obětí (přes 5 500) jsou s podílem vojáků v rakouské armádě nesrovnatelné. Velikost národa a jeho inteligence se pozná i podle schopnosti integrovat různé tradice a odkazy, a tak bychom měli v české národní tradici najít místo pro obyvatele české země českého i německého jazyka, ať už nosili rakouskou nebo legionářskou uniformu. Zvláště v kontextu vzpomínky na první světovou válku jsou nám působivým připomenutím, jak velkým zlem je válka a jak je třeba využít všechny možnosti k jejímu zabránění. Rovněž ale toho, že jsou hodnoty jako svoboda a vlast, které stojí za to bránit i s nasazením vlastního života, což je věc, kterou jsme po šedesáti letech míru, a Pánu Bohu díky za to, zdá se poněkud zapomněli.

Z hlediska církevních dějin představuje velká válka na prvním místě otřes myšlení, hlubokou a radikální diskreditaci dosavadních forem společnosti, institucí, kultury, které dovedly Západ do takové hrůzy. Dosavadní jistoty a hodnoty se jeví jako překonané, falešné, a to včetně křesťanství, protože většina duchovních na obou stranách pochopitelně podporuje své národní státy. Papež Pius X. sice odmítl požehnat jedné straně a „žehná míru“, ale pachutí jisté pasivity – neschopnosti účinně ovlivnit veřejnost, aby jatka zákopové války skončila – zůstala. Pro mnoho lidí se církev jeví jako přežitek starého, shnilého světa, který má zmizet, objevují se útoky na duchovní, v řadě zemí chtějí radikálně levicové skupiny církev zničit jako součást starých elit. V bolševickém Rusku začíná genocida tamního křesťanství, která poleví až ve chvíli, kdy Stalin potřebuje mobilizovat veškeré síly národa proti nacistické agresi.

Jsou ale i znamení obratu. Když se po válce mluví o konci křesťanství, mají autoři na mysli hlavně liberální protestantismus kulturního ražení, jehož

identifikace s národem a kulturou vykazala velké nedostatky ve schopnosti odolat pokušení nacionalismu a šovinismu. Prozřetelnostně se objeví švýcarský teolog Karl Barth, který v *Komentáři k listu Římanům* zformuluje moderní, srozumitelné podání evangelia pro duchovně zdevastovanou Evropu a jehož síla spočívá k návratu ke kořenům biblické víry po všech pokusech o „hledání historického Ježíše“ a odstraňování „helenistických nánosů“ v evangeliích. Obnova protestanského myšlení návratem ke kořenům pak pokračuje dalšími autory a dá vyrůst teologům, jako byl Boenhoffer a další. Je patrné, že církve a jejich elity nezvládly napětí mezi křesťanským univerzalismem a inkulturací do národního kontextu. I církve jednotlivých národů jsou těžce poznamenány nacionalistickým běsněním. Objevilo se to už dříve, například v souvislosti s německo-francouzskou válkou v letech 1870–1871, když francouzští katolíci uchopili válku jako bezbožné napadení ze strany pruských protestantů, zatímco němečtí katolíci interpretovali ponížení Francie jako spravedlivý Boží trest za jejich ateismus a náboženský úpadek. Ve stejné míře se identifikovaly místní církve, včetně místních katolických církví, s věcí svého národa a státu i v případě první světové války, jak o tom svědčí spis *La Guerre allemande et le Catholicisme* z pera francouzského katolíka Alfreda Baudrillarta.

Katolíci jsou loajální k národu a jejich hrdinství na frontě a oběti vedou k re-integraci katolické církve do národní tradice tam, kde se ocitli mimo ní, například ve Francii, což bylo završeno kanonizací Svaté Panny Orleánské, ale i v Německu či Spojených státech. Jsou to vojenští kaplani a kněží působící jako zdravotníci přímo na frontě, jako například kaplan Roncalli, budoucí papež Jan XXIII., kteří zmírňují nelidskost války. Papež Benedikt XV. přišel s realistickým plánem na uzavření kompromisního míru a vytrvale a neúspěšně po něm volal, protože správně předvídal neblahé důsledky válčení až do konečného vítězství jedné či druhé strany. Církev sehrála důležitou roli při vyrovnání se jednotlivých zemí s tragickými ztrátami na životech při společných a individuálních obřadech a vzpomínkách a celkově zaujímá jednoznačně mírový postoj, byť se jistě najdou laici, kněží i preláti, kteří i poté podléhají démonu nacionálního šovinismu a nenávisti k jiným skupinám.

Právě to může být odkazem první světové války pro současnost. Ano, církve má povinnost budovat kulturu míru, tlumit nacionalistické, třídní

a skupinové vášně, ale nesmí to být naivní, ahistorické, a tím pádem neúčinné. Dějiny neskončily a každé společenství, národ a civilizace mají právo hájit své životy, hodnoty a životní styl. Pacifismus je naopak nejlepší způsob, jak probudit a povzbudit predátory a agresory. Žijeme stále v reálném světě narušeném hříchem a zlem, kde je třeba lidské životy a svobodu hájit i se zbraní v ruce. Příběh první světové války ale varuje před lehkovážností a nezodpovědností při rozlišování, zda, kdy a jak přistoupit k obraně svých hodnot a životů vojenskými prostředky. Příběh první světové války ale rovněž ukazuje, že génus Západu, který je génem křesťanství – vždyť i antické a židovské dědictví Západ poznával a žil skrze křesťanství a to nosné v osvícenství nejsou než sekularizované křesťanské hodnoty – dokázal nakonec překonat i toto osudové selhání evropských elit a vytvořit společnost a civilizaci, jež je vzorem a útočištěm pro velkou část světa. Dějiny jsou otevřený proces a žádné trendy se v nich nenaplnují „mechanicky“ a „samy“. Stačilo málo a k hrůzám první světové války nemuselo dojít. Budme proto bdělí a pečlivě dohlížejte, aby nás politické, mocenské a hodnototvorné elity nezatáhly do podobné tragédie.

S laskavým svolením VÚA, VHA Praha

Modlitby

1. Krátká modlitba

Bože, tys nám poslal svého Syna,
aby nám přinesl tvůj pokoj,
a on za nás prolil svou krev,
a tak přemohl naši lidskou zlobu⁴.
Proto ti s důvěrou svěřujeme naše bratry a sestry,
kteří položili životy v bojích první světové války.
Věříme, že je vysvobodíš ode všeho zlého
a dáš jim svůj věčný mír.

Prosíme tě i za ty,
kteří byli hluboce zraněni v důsledku války
jak na těle, tak na duchu.
Zahlad' tyto bolestné rány.
Prosíme tě za smíření zla,
které se tímto hrozivým konfliktem zrodilo.
Odpusť našim předkům
a pomoz nám usilovat o skutečný mír.

Neboť ty žiješ a vládneš na věky věků.
Amen.

⁴ Viz modlitba *V době války nebo rozvratu*, Český misál, Praha 1983, str. 847

2. Ekumenická bohoslužba

UVÍTÁNÍ PŘÍTOMNÝCH A UVEDENÍ DO POBOŽNOSTI

Znamení kříže a liturgický pozdrav:

Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.

O: Amen.

Milost našeho Pána Ježíše Krista ať je s vámi se všemi.

O: I s tebou.

VSTUPNÍ MODLITBA⁵

Bože, s důvěrou svěřujeme do tvých rukou naše bratry a sestry, kteří položili životy v bojích první světové války.

Tvá láska je provázela po celý život;

věříme, že je také vysvobodíš ode všeho zlého
a dáš jim svůj věčný mír.

V této víře tě také prosíme,

abys je uvedl do svého království.

Vždyť minulo, co bylo časné,

a u tebe již nebude pláč ani nářek ani bolest,
ale jen pokoj a radost.

Skrze tvého Syna v Duchu svatém na věky věků.

O: Amen.

TEXT PÍSMO

Lze vybrat z textů „V době války nebo rozvratu“, Lekcionář VI/1⁶, str. 429–435, nebo z následujících: 1 Jan 1,5–9; Dt 30,15–20; Mdr 1,1–16; Sir 28,1–7; Mt 5,1–10.

HOMILIE

⁵ Srov. Pohřební obřady, čl. 33 / modlitba 3, str. 17

⁶ Lekcionář VI/1, Česká liturgická komise, Praha 1981

PŘÍMLUVY

Bůh je „panovník milující život“⁷,

který chrání právo a spravedlnost.

S očima upřenýma na Dárce života společně volejme.

1 – Prosme o zastavení jakéhokoli zla války v Evropě i kdekoli po světě.

2 – Prosme o zodpovědnost a moudrost pro politiky a státníky světových mocností.

3 – Prosme nejen o statečnost, ale také o milosrdenství pro naše vojáky.

4 – Prosme o spásu pro všechny vojáky, kteří padli v bojích první světové války.

5 – Prosme za všechny rodiny postižené válkou, za dar odpuštění a smíření.

Bože, ty jsi nám daroval svobodu

a povolal jsi nás, abychom pečovali o zemi.

Prosíme tě, chraň nás,

abychom nepřipustili žádný další válečný konflikt.

Prosíme o to skrze Krista, našeho Pána.

O: Amen.

MODLITBA PÁNĚ

Pomodleme se, jak to naučil Ježíš své učedníky:

Otče náš, ...

neboť tvé je království i moc i sláva navěky.

O: Amen.

⁷ Mdr 11,26

POŽEHNÁNÍ⁸

Pán s vámi.

O: I s tebou.

Hospodin ať vám žehná
a ať je vaší stráží.

O: Amen.

Ať nad vámi rozjasní svou tvář
a smiluje se nad vámi.

O: Amen.

Ať k vám svou tvář obrátí
a naplní vás svým pokojem.

O: Amen.

Požehnej vás všemohoucí Bůh,
Otec i Syn ✠ i Duch svatý.

O: Amen.

Nebo:

Bůh, zdroj všeho života,
nám skrze svého Syna dal naději na vzkříšení:
Ať ve vás tuto naději upevní a ať vám žehná.

O: Amen.

Ať dá všem zemřelým odpočinutí, světlo a mír
a všem živým ať odpustí hříchy.

O: Amen.

Ať všem, kdo věří ve vzkříšení Krista,
dá účast na jeho životě.

O: Amen.

Požehnej vás všemohoucí Bůh,
Otec i Syn ✠ i Duch svatý.

O: Amen.

⁸ Viz „Áronské požehnání“, Český misál, Praha 1983, str. 479, nebo požehnání z *Příručky pro veřejné pobožnosti*, str. 282

3. Pobožnost s litaniami – beze mše svaté

Bohoslužba předpokládá kladení věnce nebo alespoň květin ke hrobu padlých, resp. k pomníku nebo k oltáři.

UVÍTÁNÍ PŘÍTOMNÝCH A UVEDENÍ DO POBOŽNOSTI

Znamení kříže a liturgický pozdrav:

Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.

O: Amen.

VSTUPNÍ MODLITBA⁹

Bože, s důvěrou svěřujeme do tvých rukou naše bratry a sestry,
kteří položili životy v bojích první světové války.

Tvá láska je provázela po celý život;
věříme, že je také vysvobodíš ode všeho zlého
a dáš jim svůj věčný mír.

V této víře tě také prosíme,
abys je uvedl do svého království.

Vždyť minulo, co bylo časné,
a u tebe již nebude pláč ani nářek ani bolest,
ale jen pokoj a radost.

Skrze tvého Syna v Duchu svatém na věky věků.

O: Amen.

TEXT PÍSMO

Lze vybrat z textů „V době války nebo rozvratu“, Lektionář VI/1¹⁰, str. 429–435, nebo z následujících: 1 Jan 1,5–9; Dt 30,15–20; Mdr 1,1–16; Sir 28,1–7; Mt 5,1–10.

⁹ Srv. *Pohřební obřady*, čl. 33 / modlitba 3, str. 17

¹⁰ *Lektionář VI/1*, Česká liturgická komise, Praha 1981

HOMILIE

KAJÍCÍ LITANIE ZA ZEMŘELÉ¹¹

Pane, smiluj se.

Všichni: Pane, smiluj se.

Kriste, smiluj se.

Kriste, smiluj se.

Pane, smiluj se.

Pane, smiluj se.

Bože, náš nebeský Otče,
Bože Synu, Vykupiteli světa,
Bože Duchu Svatý,
Bože v Trojici jediný,

smiluj se nad nimi.
smiluj se nad nimi.
smiluj se nad nimi.
smiluj se nad nimi.

Svatá Maria, Matko Boží,
Matko milosrdenství,
Matko církve,
Útočiště hříšníků,
Útěcho zarmoucených,

přimlouvej se za ně.
přimlouvej se za ně.
přimlouvej se za ně.
přimlouvej se za ně.
přimlouvej se za ně.

Svatý Josefe,
Svatý Jene Křtiteli,
Svatý archanděli Michaeli,
Blahoslavený Karle I.,
Všichni svatí a světice Boží,

přimlouvej se za ně.
přimlouvej se za ně.
přimlouvej se za ně.
přimlouvej se za ně.
přimlouvejte se za ně.

Milostiv jim buď,
Milostiv jim buď,
Od každé viny a trestu,
Pro svou nekonečnou lásku,
Pro milostiplné narození svého Syna,

odpusť jim, Pane.
vysvobod' je, Pane.
vysvobod' je, Pane.
vysvobod' je, Pane.
vysvobod' je, Pane.

Pro jeho křest a svatý půst,
Pro jeho úzkost a smrtelný pot,
Pro jeho bolestné bičování,
Pro jeho potupnou trnovou korunu,
Pro jeho bolestiplnou křížovou cestu,
Pro jeho svaté rány,
Pro jeho modlitby na kříži,
Pro jeho odpuštění zločinci,
Pro jeho láskyplnou oběť,
Pro jeho opuštěnost,
Pro jeho odevzdanost

do tvých otcovských rukou,
Pro jeho hořkou smrt,
Pro bolest jeho svaté Matky,
Pro jeho slavné zmrtvýchvstání
a nanebevstoupení,
Pro seslání Ducha Svatého,

vysvobod' je, Pane.
vysvobod' je, Pane.
vysvobod' je, Pane.
vysvobod' je, Pane.
vysvobod' je, Pane.
vysvobod' je, Pane.
vysvobod' je, Pane.
vysvobod' je, Pane.
vysvobod' je, Pane.
vysvobod' je, Pane.

vysvobod' je, Pane.
vysvobod' je, Pane.
vysvobod' je, Pane.

vysvobod' je, Pane.
vysvobod' je, Pane.

My hříšníci,
Daruj všem zemřelým svůj pokoj.
Přiveď je k patření na tvou tvář.
Povol je k hostině věčného života.
Smiluj se nad těmi,

na které nikdo nevzpomíná.
Vysvobod' všechny,
za jejichž hříchy jsme spoluvinni.
Dopřej nám,
abychom spolu s našimi zemřelými
příbuznými, předky a přáteli
nalezli u tebe věčný domov.

prosíme tě, vyslyš nás.
Prosíme tě, vyslyš nás.
Prosíme tě, vyslyš nás.
Prosíme tě, vyslyš nás.

Prosíme tě, vyslyš nás.

Prosíme tě, vyslyš nás.

Prosíme tě, vyslyš nás.

¹¹ Pastorační příručka pro veřejné pobožnosti, str. 280 – Litanie za zemřelé II. s úpravou poslední části

Přijmi zemřelé z naší obce (našeho města),
 kteří padli v bojích první světové války,
 do svého nebeského království. Prosíme tě, vyslyš nás.
 Daruj svou věčnou spásu
 všem obětem válek. Prosíme tě, vyslyš nás.
 Dopřej jim vzkříšení ke slávě. Prosíme tě, vyslyš nás.

Beránku Boží,
 který snímáš hříchy světa, dej jim odpočinutí věčné.
 Beránku Boží,
 který snímáš hříchy světa, dej jim odpočinutí věčné.
 Beránku Boží,
 který snímáš hříchy světa, dej jim odpočinutí věčné.

Poděkování za dar života

Bože, děkujeme ti za dar života,
 který jsme přijali od našich rodičů a předků.
 Děkujeme ti za zemi, ve které můžeme žít.
 Svěřujeme tvému milosrdenství
 cestu naší země uplynulými sto lety.
 Prosíme tě, odpusť našim předkům i nám
 vinu za ohrožení životů vlastních i druhých lidí.
 Požehnej naší zemi i celému světu,
 ochraňuj nás a nedopusť další zlo války.
 Skrže Krista, našeho Pána.
 O: Amen

Nyní je možné položit věnec k pomníku zemřelých nebo symbolickou ky-
 tici na oltář kaple. Doporučuje se zde píseň č. 901 z Kancionálu, popř. jiný
 vhodný zpěv nebo hudba.

MODLITBA PÁNĚ

Pomodleme se, jak to naučil Ježíš své učedníky:
 Otče náš, ...

POŽEHNÁNÍ

Pán s vámi.
 O: I s tebou.

Požehnej vás, vaše rodiny i celý tento kraj (obec, město)
 všemohoucí a milosrdný Bůh,
 Otec i Syn ✠ i Duch svatý.
 O: Amen

4. Slavení mše svaté na památku a za spásu obětí první světové války

Lze použít formulář „Za více zemřelých“ B nebo C (Český misál, str. 933).

PŘÍMLUVY

Bůh je „panovník milující život“¹²,
který chrání právo a spravedlnost.
S očima upřenýma na Dárce života společně volejme.

1 – Prosme za církve, aby byla v tomto světě nositelkou radostné zvěsti o smíření a pokoji mezi lidmi.

2 – Prosme o zastavení jakéhokoli zla války v Evropě i kdekoli po světě.

3 – Prosme o zodpovědnost a moudrost pro politiky a státníky světových mocností.

4 – Prosme nejen o statečnost, ale také o milosrdenství pro naše vojáky.

5 – Prosme o spásu pro všechny vojáky, kteří padli v bojích první světové války.

6 – Prosme za všechny rodiny postižené válkou, za dar odpuštění a smíření.

7 – Prosme za nás, obyvatele této obce (tohoto města), abychom se učili odpouštět těm, kteří se proti nám provinili, a prosit za odpuštění ty, kterým jsme sami ublížili.

Bože, ty jsi nám daroval svobodu
a povolal jsi nás, abychom pečovali o zemi.
Prosíme tě, chraň nás,
abychom nepřipustili žádný další válečný konflikt.

¹² Mdr 11,26

Prosíme o to skrze Krista, našeho Pána.

O: Amen.

Je vhodné využít druhou eucharistickou modlitbu „O smíření“ včetně vlastní preface.

Ve mši svaté nebo při jiných bohoslužbách je možno také využít následujících proseb vojenských kaplanů Armády ČR¹³.

Modlitba za mír

Všemohoucí Bože,
ty jsi Dárce pokoje.
Stojíme zde proto před tebou a prosíme.

1 – Přispěj na pomoc světu, který je zasažen násilím, a daruj lidem mír.

2 – Posiluj v srdcích všech, kteří mají zodpovědnost za tento svět, odvahu bránit skutečnou spravedlnost, svobodu a důstojnost všech lidí.

3 – Upevňuj odhodlání všech, kteří nasazují své síly v boji se zlem.

4 – Uzdrav srdce mužů i žen, kteří zaslepení nenávistí a sobectvím neváhají použít násilí pro dosažení svých cílů.

5 – Probud' v nás vnímavost pro trpící i ochotu jim pomáhat.

6 – Nauč nás odpouštět těm, kteří se proti nám provinili, a prosit za odpuštění ty, kterým jsme my sami ublížili.

Prosíme tě, Bože,
vyslyš nás skrze našeho Pána Ježíše Krista,
neboť on nám otevřel cestu do tvého království pokoje.

O: Amen.

¹³ <http://kaplani.army.cz/index.php?id=40>

Modlitba za padlé a zemřelé

Všemohoucí Bože,
ty jsi Pánem nad životem i smrtí.
Stojíme zde proto před tebou a prosíme.

1 – Ujmi se všech, kteří zahynuli v bojích a válkách způsobených lidskou zlobou, pýchou a sobectvím.

2 – Přijmi do své náruče všechny ty, kteří svůj život obětovali při obraně života a svobody druhých lidí.

3 – Shlédni ve své lásce na ty, kteří pro svoji věrnou službu, odvahu či statečnost položili život.

4 – Smiluj se nad těmi, kteří zemřeli ve válkách zbytečně a nesmyslně.

5 – Odpusť pro své milosrdenství také těm, kteří ve své slabosti a omylnosti ztratili život v boji za věci nespravedlivé.

6 – Otevři své království spravedlnosti a pokoje všem nevinným obětem válek a násilí.

Prosíme tě, Bože,
vyslyš nás skrze našeho Pána Ježíše Krista,
neboť on jako první z těch, kdo zemřeli,
vstal z mrtvých.
O: Amen.

Obsah

První světová válka	3
Co dělat?	4

Velká válka 1914–1918 a západní civilizace	6
Evropa a svět na prahu roku 1914	7
Velká válka	9
Dopady Velké války	14

Modlitby	21
1. Krátká modlitba	21
2. Ekumenická bohoslužba	22
Uvítání přítomných a uvedení do pobožnosti	22
Znamení kříže a liturgický pozdrav	22
Vstupní modlitba	22
Text Písma	22
Homilie	22
Přímluvy	23
Modlitba Páně	23
Požehnání	24
3. Pobožnost s litaniami – beze mše svaté	25
Uvítání přítomných a uvedení do pobožnosti	25
Znamení kříže a liturgický pozdrav	25
Vstupní modlitba	25
Text Písma	25
Homilie	26
Kající litanie za zemřelé	26
Poděkování za dar života	28
Modlitba Páně	29
Požehnání	29
4. Slavení mše svaté na památku a za spásu obětí první světové války	30
Přímluvy	30
Prosby vojenských kaplanů Armády ČR	31

Obsah	33
-------	----

LÍTOST A OŽIVENÍ

Materiál pro přípravu pobožností
k připomenutí událostí 100 let
od začátku první světové války

Texty:

P. Mgr. Ing. Michal Němeček,
Doc. PhDr. Tomáš Petráček Ph.D., Th.D.

Fotografie:

archiv Arcibiskupství pražského (str. 20a)
archiv VÚA, VHA Praha (str. 20b)
P. Vojtěch Kodet, Th.D., O.Carm. (obálka)

Grafické zpracování:

Anežka Churaňová

Jazyková korektura:

Mgr. Kateřina Přibyllová

S církevním schválením liturgických textů

Mons. Františka Václava Lobkowicze,

biskupa ostravsko-opavské diecéze

pod č.j. 874/2014 ze dne 27. 1. 2014

vydalo Pastorační středisko Arcibiskupství pražského
Praha 2014.

